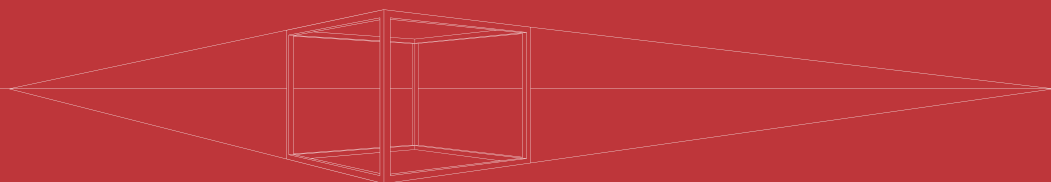

15m2 festival internacional de microdansa itinerant

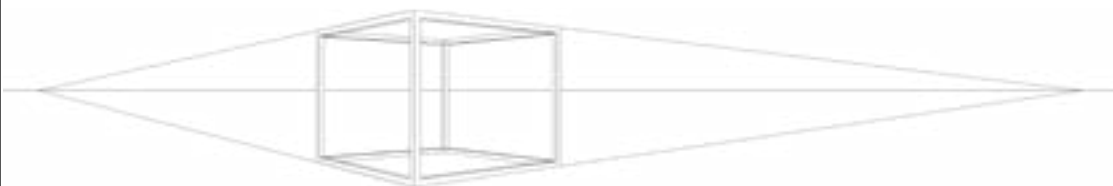
obra de síntesi

horitzó - josep beulas
santa coloma de farners

nº1. 2021

obra de síntesi

Obra de síntesi. Horitzó - Josep Beulas. Santa Coloma de Farners (nº1. 2021)

Edita

Última vèrtebra

Equip d'editors

Javier Bustamante

Anna Garreta

Quim Vilagran

Col·laboradors

Jordi Serra

Santi Vilagran

Disseny gràfic i maquetació

Última vèrtebra

© Última vèrtebra 2021

Amb el suport de l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners i la Diputació de Girona; i la secció *Arrel i Memòria* (conversa amb Quimeta Camí) i les entrevistes amb Ona Mestre i Oskar Luko, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

8 pròleg

10 editorial

12 conversa amb quimeta camí
la gent jove s'ha de cuidar

30 roberto ramos de león
la utopía del horizonte en el arte contemporáneo

36 javier bustamante enriquez
porosidad

46 entrevista amb ona mestre
ballar és transformar

62 entrevista amb oskar luko
l'escolta. tot està en tot

74 edició 2021: horitzó - josep beulas

Arrel i memòria. –Eix memòria: dones i tradició.

conversa amb quimeta camí

Passeig de la platja de Blanes. Juny i juliol de 2021.

Quimeta Camí

La gent jove s'ha de cuidar.

Jo necessito veure lluny

Em descriu com una persona que amb les seves idees és honesta. Si m'argumentes el perquè estic equivocada, puc canviar. El meu fill diu que una de les coses que més agrait està de mi és que el deixés equivocar, perquè això sí que ho ha après. La llibertat i el respecte són molt importants.

Soc bastant tímida i no em crec tot el que m'hauria de creure; per exemple, hi havia una persona que em deia: "Quimeta, trepitja fort que vals molt." M'agrada més estar en un segon terme, o tercer. Ara començo a fer-ho d'una altra forma. Si en una conversa no hi estic d'acord, normalment no hi intervenia, ara puc donar el meu punt de vista, però no intento convèncer. També soc bona persona, molt carinyosa i molt treballadora. El que he aconseguit, poc o molt, ho he aconseguit jo. Amb molt d'esforç, molt de sacrifici... Però si miro d'on vaig sortir, estic contenta. Hi ha gent que amb el que jo he viscut recordaria una infantesa dura i trista. Jo no. La recordo maca. Inclús de vegades, em sembla mentida que hagués passat tot això, i estic com estic! No vull dir físicament, sinó jo, la Quimeta, la meva persona. Ser capaç de perdonar coses i de relativitzar-les... I bé, tinc una ment una mica oberta. És cert que he tingut bastant criteri d'anar traient coses, coses que pesen, coses que amarguen. He anat deixant coses..., no oblidant.

Infantesa

Camí Soldevila, els dos cognoms de la mare

Soc de la postguerra i els meus pares van estar molt implicats en la qüestió política. La meua mare va acabar a la presó però no consta, perquè la van posar com a Consuelo Ximeno Vallverdú. Ella es deia Elvira Camí Soldevila. Elvira per Consuelo. I com a primer i segon cognom, els segons cognoms del seu pare i la seva mare: Ximeno i Vallverdú. Ella consta... [pensa uns segons]. Hi ha una presonera que es deia Consuelo Ximeno Vallverdú, que era la meua mare.

Franco va anular el matrimoni i la mare va passar a ser soltera. Per això jo em dic Camí Soldevila, com la meua mare. A mi no em podien inscriure perquè si no, enganxaven el meu pare, i el posaven a la presó! Ell era topo. Els dos eren rojos i el meu avi també. Jo soc de Sant Feliu de Llobregat, però la meua mare em va portar, tot i que no era gens religiosa, al poble del costat, a Cornellà, perquè em bategessin i quedés constància de que jo

Consto com a filla de mare soltera, i amb molt d'orgull!

havia nascut. Era l'únic document que hi havia perquè després em pogués registrar. Jo no vaig tenir relació amb el meu pare perquè el van agafar i condemnar dues vegades: a vint-i-cinc anys i un dia, i a vint-i-cinc anys i dos dies de presó. Era molt petita i no me'n recordo bé, però no el vaig conèixer. Quan vaig necessitar els papers, vaig dir que jo volia els cognoms de la meua mare, no els del meu pare, perquè no m'havia criat amb ell. Va ser la meua mare la que havia estat amb tres criatures, ella sola, soltera i en aquella època que no tenia dret a res, ni punts, ni *seguros*, ni res. Consto com a filla de mare soltera, i amb molt d'orgull!

La meua infantesa ha estat marcada políticament i ha estat marcada per la llengua.

L'avi de la Confederació Nacional del Treball (CNT)

La meua mare va marxar a França amb la guerra, va estar en camps de concentració i moltes coses, moltes coses i molt atapeïdes. Després que es va morir el primer no volia tenir més fills. Va agafar una broncopneumònia i en aquelles èpoques... Això va ser a París. El van ingressar però no et donaven menjar. Quan tenies tanta febre et curaven sense. Va haver-hi un moment en que li van dir a la meua mare: "Té, una cullereta petita; li dones poquet a poquet. Si ho aguanta tens nen". No va aguantar. Per això ella no volia tenir més fills. Va trigar casi bé quatre anys a tenir el meu germà.

Quan va venir aquí es va trobar que el seu pare havia mort, que li havien declarat el boicot a totes les empreses, perquè el meu avi va ser un dels primers de la CNT. Ell es dedicava a anar guanyant adeptes, pels llocs, bars..., i una de les coses que feia, segons m'explicava la meua mare, era que l'aixequessin per les orelles, i no podien [riu]. Era una juguesca. I la meua mare també m'explicava que ell era curt de vista. Anava per la rambla, a les reunions clandestines, amb la meua mare, que era una nena! Ella portava un davantalet amb una butxaca aquí [assenyala el baix ventre], on hi portava una pistola. La consigna de la meua mare era que si veia dos que s'acostessin... Vull dir que ella ho ha mamat. Després s'hi va fer ella, i el meu pare també ho era. La meua tia era de la FAI. La FAI era dels més rics, i la CNT era més humil. La meua infantesa ha estat marcada políticament i ha estat marcada per la llengua.

La presó a Vielha

La meua mare era una persona molt forta, amb molts ideals. Quan la van posar a la presó estava embarassada de mi. La meua mare va creuar el Pirineu amb mi a la panxa. La Guàrdia

Civil els va enxampar a Vielha i allà va estar a la presó; després la van tornar a Barcelona i la van posar amb les *picolines*, les prostitutes. Quan li van fer l'ingrés, la van rapar i la van dutxar a pressió amb aigua freda. Una monja i el metge, que també era d'ells, li va dir: “¿Ya usted la llaman Sor Caridad? ¿Que no ve que está embarazada, que puede abortar?” I diu: “Un Rojo menos”. Això era jo.

El germà i el naixement de la germana a Can Bufalà de Badalona

El naixement de la meva germana va ser molt divertit [riu amb ironia]. A veure, la meva mare va saber que el meu pare tenia una altra família. En aquell moment estàvem vivint a casa de la germana del meu pare, la meva mare embarassada, el meu germà i la Quimeta. I ens van dir que marxéssim. Vam anar a Badalona, perquè la meva mare havia sentit que hi havia un barri, que era Can Bufalà, que la gent vivia en coves a la muntanya. I aleshores amb l'ajuda del meu germà, la meva mare va fer una cova. Ella deia que hi havia com un menjador, una habitació, i ja està. La porta no era porta, era una cortina, punt. A la meva mare la volien ingressar a l'hospital perquè perdia, i ella no va voler. Deia que si se n'anava a l'hospital, a mi i al meu germà ens haguessin portat a l'ospici. Es va quedar a la cova i allà va néixer la nena. El meu germà va anar a avisar a una veïna, que era extremenya i tenia vuit o nou fills, no sé quants fills tenia... La van avisar i va assistir al part. La gent del barri es va assabentar i ens van ajudar. Hi havia una senyora jove que havia de tenir una criatura i li va anar malament. Van portar-li tota la cistella. Era com un *belén* [riu], ens portaven de tot. El paper del meu germà va ser molt important. Ens va ajudar moltíssim tant a la meva mare, com a la meva germana i a mi. Una anècdota molt bonica del meu germà era... La meva mare no podia treballar perquè perdia i ell anava als camps de Bufalà i robava. Agafava tomàquets, patates... El que hi havia. I un dia als volts de Nadal, va anar a robar i es va trobar una cistella, i hi havia de tot! El meu germà va mirar cap aquí i cap allà, no veia ningú, va agafar la cistella i se la va emportar. Però aquella cistella havia estat posada expressament per ell. I ja no va anar a robar-hi més.

Els Palets de Torre Baró

Jo me'n recordo que quan era petita estava prohibit parlar el català. El meu català és molt així [riu], molt d'estar per casa...

El paper del meu germà va ser molt important. Ens va ajudar moltíssim tant a la meva mare, com a la meva germana i a mi.

La meva mare treballava a Sant Andreu teixint. Era teixidora.

Només podia parlar català amb la meva mare i els meus germans, amb ningú més. Amb la situació política no podíem viure depèn a on, havia de ser en un lloc que hi haguessin tants habitants..., perquè la policia ens tenia controlats. Vam estar vivint a Torre Baró, als Palets. Hi havia unes cases que en deien dels Palets perquè l'amo tenia cavalls, carros... Tenia una casa enorme, i ell va fer unes cases. N'hi havia que eren de dos pisos d'alçada. I després hi havia casetes. La nostra habitació era feta dins el pati d'una casa. Quan van venir els andalusos, murcians, gallecs..., que tenien un familiar que ja estava en una barraca, a la nit aixecaven una peça [una paret], l'emblanquinaven, perquè si no estava emblanquinada l'Ajuntament els hi tirava, i aleshores ja estava. Hi havia cases molt rares perquè cada vegada anaven posant un tros: un tros aquí i un tros allà. Estàvem vivint en una casa –no us espanteu, com heu dit que teníeu un menjador petit...–, que tenia quatre metres de llarg i dos d'ample. Amb canya. La meva mare tenia dividit el que era el dormitori: calaixera i un llit. Aquí dormia la meva mare, la meva germana i jo, i aquí el meu germà [ens ho ensenya amb les mans]. Aquí teníem una taula petita i la meva mare es va fer uns fogons. Cuinava amb carbó, amb aquell fogó, –no sé si n'heu vist que era així com blanc–, amb unes tires de ferro que el protegien. No teníem aigua ni llum, passava la sèquia [la sèquia Comtal] i en aquella sèquia es rentava tot el barri. A primeres hores s'agafava l'aigua per cuinar, per beure, –amb el canti–, perquè era aigua d'una mina. I després ja era la gent que anava a rentar-se, a rentar la roba, a fregar els plats. Tot era el riu.

Els telers de Sant Andreu

La meva mare treballava a Sant Andreu teixint. Era teixidora. Va aprendre a teixir a Terrassa, quan tenia catorze anys. Quan ja van haver-hi els telers automàtics, la meva mare en portava sis. Havies de controlar que no es trenqués cap fil. Si es trencava un fil, havies de parar el teler. Es treballava a preu fet: com més fas més produeixes i més cobres. Era una nau enorme amb molts telers. Ella treballava dos torns cada dia. I el dissabte fins al migdia. A la tarda anàvem a esperar-la a Sant Andreu, caminant. Anàvem a la plaça, compràvem i tornàvem. Jo admirava molt a la meva mare... I recordo una vegada que li volia fer un regal. No se'm va acudir una altra cosa que anar a buscar cuques de llum, i li vaig fer un dibuix a la taula, perquè quan ella arribés, que era de nit, veiés... Però les cuques de llum no es van estar quietes [riu]. Tenia coses d'aquestes, era molt romàntica jo...

Posar Reis

La meva mare ens posava Reis a la meva germana i a mi. El meu germà l'ajudava a muntar la història –ens portem vuit anys–, a posar les galetes, el conyac, la galleda, el pa dur, la palla... Tot això. Però la meva mare posava Reis a tots els nens del barri: una tonteria, perquè a casa seu no els hi posaven. Hi havia un senyor, el Manolo, que li deia, “*Elvira, ai, vale, lo del peso no*”, perquè estava molt primeta, “*pero es que vale todo el oro del mundo*.” Clar, com a teixidora es guanyava la vida, però de guanyar-se la vida a tenir els tres fills, cada mes... Ella també patia perquè no ens veia ni estàvem amb ella el temps que voldria. Aleshores la Maria, de la casa del Manolo, ens donava el vas de llet amb galetes, però la meva mare ja l'havia deixat preparat, mentre dormíem. Ella arribava a casa que devien ser... De Sant Andreu a Torre Baró havia de venir caminant, plegava a les deu i tenia una hora de caminar. Arribava a casa, encenia el foc, posava cendra a sobre i posava l'olla. L'olla anava fent perquè ella s'aixecava a les quatre del matí, havia d'anar a Sant Andreu i començava a les sis. I mentre ella dormia es feia el menjar, que normalment feia plat únic. Per exemple, mandonguilles amb patates o mongeta amb botifarra, però tot a dins, com un estofat. Feia pasta –que a ella no li agradava. Macarrons amb tomàquet i carn picada. El diumenge sempre ens els feia diferent, i a més els portava a gratinar al forn, perquè no teníem per gratinar. Això o pollastre rostit o alguna cosa d'aquestes.

Els diumenges

La meva mare cantava i molt bé. I ballava molt bé. Cantava *La dolorosa*, per exemple; és una sarsuela, cantava molta sarsuela. La seva mare era de Girona, i el seu pare de Lleida, i ella de Barcelona. Doncs ella cantava moltíssim, cançó espanyola, cançó catalana, ho cantava tot! Jo canto moltes de les que ella cantava. Jo les cantava amb ella. I sobretot cantava quan cuinava. Recordo que a la tarda dels diumenges, la meva mare saltava a corda amb nosaltres, ens cantava cançons i ens explicava contes. Tot això el diumenge. Venia tota la canalla d'allà, ens assentàvem al terra i allà estàvem. Ho recordo com una cosa molt propera de la meva mare: la tenia molt poc, però quan la tenia, la tenia en tot. Sempre deien: “*Qué valor tiene y qué humor, ¡con tanto trabajar...!*” Però ella ho feia i sempre al carrer, està clar, perquè a dins de casa no hi cabíem.

A la tarda dels diumenges, la meva mare saltava a corda amb nosaltres, ens cantava cançons i ens explicava contes.

L'epidèmia de tifus

Quan amb la meva mare vivíem en aquesta caseta petitona al riu, va haver-hi una epidèmia de tifus. Jo vaig agafar el tifus. En aquesta, per un problema familiar, es va presentar a casa un cosí meu orfe i la meva àvia. Aleshores, reestructuració a casa. Bé, jo vaig agafar el tifus, i la meva àvia i el meu cosí també. Com no teníem seguretat social ni res, la meva mare tenia una *igualta* [quantitat de diners que es pagava per poder fer-se visitar] amb un metge que havia acabat la carrera feia poc, però era d'aquells metges que ho sentia, es deia Jové. Pagava un tant cada setmana per dret a que si et posaves malalt et visitava, cobrava molt poc, no sé si cinc pessetes la setmana. I li va dir a la meva mare: “Mira, no la portis a Infecciosos”, això és a l'Hospital del Mar –abans es deia Infecciosos. “Porta-la al Clínic. Al Clínic no aga-

fen malalties infeccioses, però hi ha un amic meu que està fent guàrdia. Has d'anar a la nit. La ingresses i allà tenen la medicació molt més avançada i el que pot durar tres mesos es pot convertir en un mes". La meva mare m'hi va portar i està clar: estava a una habitació sola, aïllada de tothom. Ells com no eren infantils –ell ja tenia tretze anys–, els van portar a Infeciosus. Aquest metge va fer molta feina per denunciar-ho, perquè la seguretat social deia que era una grip. I ell d'amagades, perquè la gent s'amagava, si tenies tifus no podies treballar i a més s'havia d'investigar d'on havia sortit. Doncs ell i un amic seu que el va ajudar, van analitzar l'aigua i resulta que a dins de la mina, que era molt gran, hi havia una rata morta. L'aigua baixava contaminada i bevíem l'aigua d'allà. Hi va haver-hi bastants de tifus. Doncs jo em curo del tifus, el meu cosí i la meva àvia encara no, i la meva mare agafa el tifus. Què passa? No pot treballar. Què passa? No hi ha diners. Venia un dia una veïna i li portava menjar per ella, o venia un dia algú i ens portava menjar per nosaltres. Jo recordo haver-me menjat, sabeu els *cubitos* de gallina blanca? Així tal qual. A més a la meva mare li deien que ja havíem menjat, perquè estigués tranquil·la i es mengés el que li donaven. Les faves, aquelles faves grosses, seques, me les havia menjat. Les garrofes dels cavalls, els hi robava i me les menjava [riu] i així vam anar tirant. Hi havia a Torre Baró la font dels Eucaliptus, hi havia taules, inclús es feia ball i la gent venia els diumenges a fer paelles, a fer carn a la brasa. Quan marxaven, la Quimeta anava i escurava. M'havia menjat pells de plàtan, pells de taronja, tenia gana. Va ser una època que ho vam passar molt malament.

La botiga de l'alcalde

Aquesta època va ser la mare que ens donava classe, fins que va poder tornar a treballar. Una mica d'arròs sí que ens enviava a comprar, però amb molta por perquè la botiga era de l'alcalde i era confident. Era l'única botiga que hi havia. Un dia li va portar una llista enorme dient que havíem anat a comprar caramels i galetes. Mentida podrida, no havíem comprat mai res! Només compràvem una mica d'arròs, que era a granel, no era empaquetat, i para de comptar. La meva mare li va dir: "No m'ho crec", ell li insistia fins que li va dir: "T'ho pago, però que sàpigues que ets un lladre". Per salvar aquest compte va costar, però se'n va sortir. La meva mare ens va criar a tots tres i ens vam espavilar com vam poder, així de clar.

Jo vaig començar a estudiar ja més gran, perquè jo volia ajudar a la meva mare. Jo volia treballar. Ella em deia: "No pots treballar!" Em va costar molt convèncer-la. I la vaig convèncer amb mentides... Que no volia anar a l'escola, que no aprenia... I ella

**La meva mare
ens va criar a tots
tres i ens vam
espavilar com
vam poder,
així de clar.**

es va pensar que em cansaria, i no! Total, que al final vaig posar-me a treballar en un magatzem de patates i havia de triar les podrides i les bones. Em van dir que em pagarien a sis pessetes l'hora i després em van pagar a tres pessetes l'hora. Quan venia un inspector em posaven a dintre d'un bidó que hi havia.

Una paperina d'olives

Jo de petita tenia molta força: portava els càntirs d'aigua... Tot. Ho portava aquí, a la *cadera*. Els veïns em deien: "¿Quimeta, me vas a buscar el hielo?" Havia d'anar a Montcada Bifurcació, i havia d'anar corrents perquè sinó se'm desfeia el gel. I hi havia gent que em deia: "Te daré alguna cosita" i no em donaven mai, o hi havia gent que sí: em donaven deu cèntims, un ral, o així. I un senyor d'una de les torres, un diumenge em diu: "Quimeta, em podries anar a buscar cebes, que no tinc cebes", i em va donar diners. I em va dir: "El que sobri per tu". Me'n vaig a comprar a la botiga de l'alcalde i no tenia cebes. I no se m'acudeix res més, a mi m'encanten les olives i dic: "Posi'm olives". Em posa les olives en una paperina de paper, perquè no n'hi havia de plàstic. I me'n vaig cap allà i li dic: "No hi havia cebes", i diu: "Val i els diners?", i dic: "Ah, m'ha dit que el que sobrava era per mi" [riu]. Encara riu ara el pobre home! En fi, doncs aquesta és la Quimeta. Segons la meva mare: l'abogada dels pobres.

L'escola de capellans

A Torre Baró només hi havia escola de capellans. I només hi havia escola per nens, no n'hi havia per nenes. Hi havia un mestre republicà, que es deia Borràs i vivia en una de les torres. Feia classes i la meva mare ens hi va portar, a tots tres. Els capellans van obrir una classe per nenes. La van dividir en els caganers i després en la classe unitària, des dels sis anys fins als catorze. I aleshores la gent va anar traient nens i nenes del Borràs i els portava als capellans. Fins que un dia ell li va dir a la meva mare, diu: "Mira, és que ja no podem tirar perquè són només els teus fills. Anem a viure amb el meu fill a Barcelona, venem la casa i amb això anirem tirant". La meva mare no va tenir més nassos que portar-nos als capellans. Quan estava amb el Borràs jo aprenia, m'encantaven les cançons de les províncies, dels rius... Tot això m'encantava, però no era el que em tocava. Em va portar en aquesta classe i bé, vaig aprendre molt ràpid a llegir, em van donar una enciclopèdia. Però clar, què passa? Que davant meu tenia una creu, en Franco i un quadre enorme: cel, purgatori i infern. El tinc gravat aquí. Les cares que hi havien de l'infern i

del purgatori, les olles aquelles remenant... Bé, jo ja veia tota la pel·lícula. I clar, van començar a dir-me que la meva mare aniria a l'infern. I un dia vaig arribar plorant a casa: "Mama, si us plau, vés a missa, vés a missa que et cremaràs a l'infern". La meva mare em va fer un raonament que vaig entendre perfectament. Hi havia la processó i passava per davant de casa. La meva mare el diumenge no treballava, es dedicava a rentar la nostra roba, cosir, planxar i preparar la setmana. Ella es posava allà amb una cadireta, fora, però quan veia que venia la processó, entrava dins i tancava la porta. Però el capellà es parava davant la porta i començava: "*Estas mujeres que en vez de adorar a Dios, en vez de dedicar el domingo, que el domingo no se trabaja, que el domingo...*" i ho feien allà davant. Clar!, i a més, jo li vinc amb aquesta història. La meva mare em va dir: "A veure, Quimeta, tu pensa: Què li agradaria més a Déu...?" No em deia que no existís, perquè ella no volia que jo estigués malament, "Que vosaltres anéssiu trencades, brutes, que no tinguéssiu el menjar preparat... o que anés a missa?". Ho vaig entendre ràpidament.

Els llibres de *Vidas ejemplares* i d'*Urbanitat*

Recordo l'època escolar dels capellans, perquè ens donaven un llibre de *Vidas ejemplares* i un altre llibre d'*Urbanitat*: la noia no podia seure amb les cames creuades, no es podia dutxar despullada, s'havia de dutxar amb un *visu*, o sigui, totes aquestes coses, no havia de parlar amb nois... Bé, moltes coses i ser vides exemplars, o sigui que tot era aquesta cosa. Però vaig trobar una lectura... Oh què bé! Perquè sempre es parlava molt malament dels catalans, els catalans érem no sé què... I vaig trobar: "*Los catalanes de las piedras hacen panes*". Mira! Era un reconeixement important i amb un llibre que era del règim, trobar això... Segur que ningú més li va donar importància, però jo allò ho he recordat, ho he repetit moltes vegades. Era una joia trobar allò en un llibre!

La muntanya i Rambla de Prim

Dels Palets vam anar a una casa a la muntanya de Torre Baró, una casa de quatre habitacions. A la casa de la muntanya no teníem llum, ni aigua, però teníem un pou i trèiem l'aigua, que era una aigua boníssima; per rentar..., per tot treies l'aigua del pou. I com a llum teníem el butà, d'aquest amb tulipa. I quan te n'anaves a dormir, l'espelma. Als setze anys vam anar a viure

**Segur que ningú
més li va donar
importància.
Era una joia trobar
allò en un llibre!**

Quimeta cosint (esquerra)
i rentant roba (dreta) a la
casa de la muntanya de
Torre Baró [fons familiar].

**A sota posava
una miqueta d'oli,
a sobre la carn, all,
julivert picadet
i oli cobert,
i així anava fent
capes.
Això conservava
tota la setmana.**

al Besòs, a la Rambla de Prim, en un pis de l'Ajuntament. Va haver-hi una època en que l'Ajuntament va posar plaques de barraquisme i tenies un número. Quan l'Ajuntament va fer pisos, la meva mare amb aquella placa va aconseguir un pis. Me'n recordo que pagàvem cent vint-i-vuit pessetes al mes. Es pagava una entrada i valia trenta mil pessetes, el pis. Però es pagava així, a vint o vint-i-cinc anys. A la Rambla de Prim ja teníem aigua i llum, però quan vam anar a viure-hi no n'hi havia. Quan van donar l'aigua, van petar les *tuberíes*. Les havien tapat amb xiclet, era una cosa... I era nou el pis! Però com eren a baix cost... I després quan van donar la llum, me'n recordo que la meva germana va sortir, teníem la finestra gran en el menjador i es va il·luminar tot el barri. Va ser impressionant, i la meva germana cridant "*¡viva Edison, viva Edison!*" [riu]. Va ser molt emocionant. Va ser la primera tele, la primera nevera, la primera rentadora... I tot a *plaços*, està clar. A mi em va agafar molta tristesa. Estava contenta per una banda, però per una altra jo estava acostumada a viure al carrer, i havia de baixar tres pisos per anar al carrer. Jo agafava un llibre i me n'anava a sota un pi a llegir. Clar, havíem millorat. La meva mare deia: "Veus, ara ja és una classe mitja més o menys" [riu amb ironia]. Clar, teníem tele i nevera. La cosa de la nevera era anar a buscar gel, posar una palangana que teníem gran, un cubell, i allà posar les coses en fresc. La meva mare mantenia la carn fresca i el peix fresc. A sota posava una miqueta d'oli, a sobre posava la carn, all, julivert picadet i oli cobert, i així anava fent capes. Això conservava tota la setmana. I a mi m'encantava. Anava a on ho tenia, eren unes coses de fang. Agafava peix [fa que menja], tal qual, i la carn també.

Maduresa i actualitat

La llar d'infants *Cascabel*

Quan a mi em van venir a buscar la nena, no tenia trenta dies. Em van venir a buscar per treballar per l'Ajuntament de Barcelona. D'entrada era pel menjador. L'escola que vaig anar primera, era el *Cascabel*, parvulari i guarderia. Era una escola que s'havia aconseguit a través de donacions que feia la gent a les senyores del grup Raventós..., Hi havia la Mina i el Besòs. El col·legi dividia: per aquí era Mina, i per aquí era Besòs. Aleshores se'l volien vendre. Ens vam tancar a dins del col·legi i vam estar uns cinc dies tancats: érem pares, nens i algun professor, no tots. Al final la cosa va ser tan grossa que l'Ajuntament es va quedar el manteniment de tot l'edifici i com a ensenyament, parvulari. I la part de nadons se la va quedar Creu Roja. Era espectacular! Hi havia metge tot el dia. Van venir a casa, i em van dir: "Quimeta, volem que vinguis a treballar a l'escola. Nosaltres et proposem, i has de fer l'entrevista". I em van donar menjador i guarderia fins a les set. Tenia puericultura i podia treballar. Al cap d'un mes i mig, em van dir: "Portes la classe dels ratolins", que era la dels més petits. Sempre he demanat treballar en equip, i l'escola ja ho feia. Va ser una època de lluita, perquè va costar: va venir la policia, ens volia treure, amenaces... Bé, de tot... Però vam aconseguir l'escola.

Veure el mar

Vaig treballar deu o dotze anys al costat del Serrahima en una escola que es diu Pau Vila. Venia caminat fins a Poble Nou, em buscava camins diferents, però sempre acabava passant pel mar. Jo necessito veure el mar, encara que no m'hi posi. Els cap de setmana que no sortia a fora, el que feia és que anava a córrer i, a la tornada cap a la Mar Bella, em banyava, em refrescava i continuava, però sense tovallola ni res. I aquí també ho faig: em banyo, m'eixugo, em canvio i cap a casa. No em quedo al sol, no m'agrada.

Jo necessito veure el mar, encara que no m'hi posi.

A mi m'interessava més això que no dos i dos són quatre.

Operatòria i el pagès que prepara la terra

A mi m'interessava estar amb el nen, ajudar-lo a descobrir. M'agradava més saber què li interessava i què li passava pel cap a aquella criatura. Vaig tenir la sort d'estar en unes escoles que posaven eines, perquè la criatura les descobrís. A l'última escola feien operatiu, i per exemple amb llegir, ensenyàvem a descobrir les lletres, a investigar i a experimentar amb elles: les tocaven, manipulaven, coneixien les formes. Si en algun moment et demanava ajuda, li donaves idees i ell havia d'agafar el que volgués. Igual amb els jocs de taula. Era pedagogia operatòria, i era una passada. A la primera escola que vaig estar també era molt similar, posàvem material i ells decidien, i ens fixàvem molt en què els hi interessava. Deien que els nens de *Cascabel* és com el pagès que prepara la terra, i, si està ben preparada, quan li poses la llavor... Això és *Cascabel*. Sempre m'ha agradat que els nens juguessin a l'escola amb material, però que fossin ells, que tinguessin criteri, que sapiguessin què els hi agradava i què no els hi agradava. A mi m'interessava més això que no dos i dos són quatre.

Mecànica en la Universitat Popular

I m'hagués agradat, doncs, estudiar psicologia. Tinc el postgrau d'Educació Física, però no tinc el grau, perquè no havia anat a la universitat. Era idoneïtat. Em vaig preparar per fer la prova dels 25 anys, amb molt bones notes, i em va fer por no tenir les eines suficients. També he estat a la Universitat Popular i he après mecànica de cotxes. No tenia carnet de conduir i era l'única dona. Vaig aprendre moltes coses: a canviar una roda, bugies; a canviar un Delco [li preguntem què és]. Un Delco tenia cinc posicions, i s'havia de col·locar i connectar. Jo he col·locat un Delco en el meu cotxe, en un 600, i ha funcionat. Es feia a Poble Nou. El carnet de conduir me'l vaig treure quan la meva nena tenia tres anys. Abans feies les pràctiques i després circulació.

La gent jove s'ha de cuidar.

La gent jove

En una conversa que vaig tenir a l'últim temps que treballava a l'escola –que em vaig jubilar amb seixanta anys–, parlàvem de com vivim... Nosaltres vivim bé, però Polvorín, Somorrostro, la Mina i com això, mira Madrid, el que són els barris perifèrics. Nosaltres som privilegiats i hi ha molta gent que per portar-se un tros de pa a la boca li costa tant. Ara tants milions de perso-

nes parades que no entra un sou a casa seu. Què fan? És una època molt difícil i el que més preocupació em fa és la gent jove. Hi ha un tant per cent d'atur tan bèstia...! Estan desil·lusionats: estudien perquè han de fer *algo*, el que pot estudiar..., i el que no està al carrer tot el dia. És un carrer que t'ofereixen per vendre o per comprar. La gent jove s'ha de cuidar.

T'estimo de Lluís Llach

Jo cantava molt depenent del meu estat d'ànim. Cantava una cançó o en cantava una altra, i la meva mare i la gent que em coneixia ja sabia com estava, depenent del que cantava. Mira a mi m'encanta el Lluís Llach, però en puc cantar poques. Per la manera de..., pel to, en puc cantar poques. Per exemple, *T'estimo*, la canto i m'encanta, o *Tinc un clavell per tu*. Són cançons de moments molt importants a la meva vida.

Era com si el conegués de tota la vida.

“És que no has d'entendre res, has de sentir”

Blanes i en Josep

Va haver una època molt dura de la meua vida, i van tornar a sortir coses... Els nanos, edat conflictiva.. I vaig dir: “O vaig al psiquiatre o me'n vaig a Blanes”, perquè jo coneixia Blanes de quan era joveneta. I una noia de les que treballaven a l'escola llogaven pisos aquí, i em va dir: “Mira, Quimeta, te'n farem un d'econòmic”. I era aquí –que ara han fet pisos–, i a sota hi havia un bar i a dalt uns apartaments. Hi havia dues habitacions i un menjador petit, però el que donava a darrere era més econòmic, i a més, em van fer un preu especial. Un dia que vaig anar a banyar-me cap allà [ens ho assenyalava] amb la meua filla, allà vaig conèixer en Josep. Era com si el conegués de tota la vida, i ens vam fer molt amics. Era una persona molt afectuosa i intel·ligent. Cada dia aprenies d'ell. Era bo amb tot: en escriure, en llegir, en cantar. Li agradava molt la poesia. Recitava. Parlava francès, anglès, italià, una mica d'alemany...

La fundació Miró

Sempre li deia a en Josep: “Jo no hi entenc”. I em deia: “És que no has d'entendre res, has de sentir”. Va ser molt divertit una vegada, perquè vam anar junts a una exposició a la fundació Miró, a Montjuïc. Vaig entrar molt bé, però vaig sortir amb un mal de cap i un mal d'estómac... Dic: “Oï, és que m'ha sentat fatal!” Era tot a base de molts vermells. Vermells, vermells, vermells... I em deia: “D'acord, el pintor ha aconseguit el que volia, fer-te sentir”.

La primera pedra del CDAN

Vaig estar dotze anys a Osca, i el CDAN ara celebra 15 anys. Jo ho vaig veure des de la primera pedra. Això va ser, doncs, quatre anys abans que comencés l'obra, potser una mica menys. El Josep anava cada dia, cada dia al matí. El que feia era anar a visitar com estaven les obres. I va anar molt bé perquè després va haver-hi un any amb molta sequera i ja estava inaugurat el museu i tot, i aleshores va dir: “Escolteu! Per què no obriu un pou?”. “O sí, però és que ara hem de buscar...”. “No, si l'aigua està aquí”. Perquè en l'obra van haver de parar, perquè es va inundar. Però ell anava cada dia, cada dia del món, i feia foto, encara que només hi haguessin hagut tres rajols, feia foto.

I quan van posar el terrat, vam fer un dinar de treballadors que havien estat i de gent que havia invitat el Josep i la seva primera dona. Hi havia dos-cents i pico persones. Estàvem a la sala

gran; vam fer cabrit, que ens el van regalar. Va ser molt maco. Hi estava Moneo. En una pastisseria que té molta fama a Osca, van encarregar que fessin el CDAN amb xocolata, i ell va ser qui el va tallar.

Nedar i veure lluny

Faig varies activitats. Faig tai-txi, ukelele, cant coral... Ara estava tot... [per la Covid-19]. Però hem fet bastanta cosa en línia, i faig llenguatge de signes. O sigui vaig fent, vaig fent coses i molt bé. La família la tinc aquí, els meus fills i els meus néts també. Vaig tornar a Blanes ara farà quatre anys; bé, falta poc, pels quatre anys. Vaig venir al novembre, tot i que ja hi vivia fa més de trenta anys, quan vaig conèixer en Josep; després ja me'n vaig anar a Osca... I ara a casa i al mar, a nedar una estona, hivern i estiu. Sempre, encara que estigui plovent, sempre que no hi hagi mala mar. Jo necessito veure lluny.

**I ara al mar,
a nedar una
estona,
hivern i estiu.
Sempre que
no hi hagi mala
mar.**

